

1. Олигополистический характер конкуренции, который допускает контроль над ценами и позволяет вести политику цен всем участникам рынка.

2. Разбалансированность рынка дизельных двигателей, что обусловливает ненадежное обеспечение двигателями потребителей.

3. Недостаточная активность большинства производителей двигателей из-за дефицита информации о конъюнктуре рынка, отсутствие четкой стратегии «выживания».

4. Высокая активность в ценовой конкуренции посредников, потребителей.

Приведенные выше характеристики современного состояния рынка дизельных двигателей указывают на то, что некоторые из них отрицательно влияют на развитие рынка. Как следствие этого, в сегодняшней экономической ситуации предприятиям приходится бороться за свое выживание.

Поэтому возникает необходимость применения новых более прогрессивных подходов к ценообразованию, которые своевременно будут увеличивать объем продаж и приносить дополнительную прибыль, сбор и учет информации о спросе и предложении товара, а также своевременность реагирования на экономическую конъюнктуру.

1. Гальчинский А. Сложным путем реформ: некоторые итоги и перспективы // Экономика Украины. – 1999. – № 6. – С.13-18.

Получено 21.10.2002

УДК 334, 716 (477)

О.С.ЛЕСНАЯ

Харківський державний економічний університет

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Виділено й проаналізовано основні негативні фактори, що стримують розвиток підприємництва в Україні. До них віднесено: оподаткування, нерівні умови конкуренції, адміністративну й регуляторну базу розвитку підприємництва, а саме реєстрацію, ліцензування, видачу дозволів та погоджень, велику кількість контролюючих органів. Усі теоретичні висновки підтверджені статистичними даними.

Успішна трансформація адміністративно-командної економіки в соціально орієнтовану ринкову економіку неможлива без діяльності підприємств. Це зумовлює необхідність сильної державної політики, спрямованої на підтримку й розвиток підприємництва. Дослідження показали, що майже 30% зареєстрованих малих підприємств припиняють свою діяльність вже одразу після їх реєстрації [1]. Це свідчить про

наявність факторів, що негативно впливають на розвиток підприємництва і гальмують його. Для більш докладного вивчення цієї проблеми треба звернутись до звіту Міжнародної фінансової корпорації (МФК), який був опублікований у травні 2001р. під назвою "Підприємства в Україні в 2000 році" [5].

Серед найбільших перешкод, з якими доводиться зустрічатися підприємствам, є *оподаткування*. Основною проблемою тут є не тільки високий рівень податкових ставок, а й велика кількість різних податків та зборів, а також нестабільне податкове законодавство, що призводить до збільшення кількості перевірок, неофіційних платежів і зростання тіньової економіки.

Найбільше занепокоєння викликає велика кількість і частота змін у податковому законодавстві, нормативних актах та вимогах до звітності. Якщо підрахувати кількість змін податкового та митного законодавства протягом 2000 року, то можна прийти до таких висновків. У нормативні акти і закони України з оподаткування введено 110 змін та доповнень. Серед них є зміни й доповнення до 31 закону, 28 постанов Кабінету Міністрів, 28 наказів Державної податкової адміністрації, 15 наказів Державного митного комітету [5]. Ця кількість являє собою зміни, прийняті на центральному рівні в Києві та опубліковані, і не включає внутрішніх розпоряджень державних органів на місцевому рівні.

Крім того, підприємства в Україні сплачують велику кількість податків та зборів. На сьогодні системою оподаткування передбачено 24 загальнодержавних і 16 місцевих податків та зборів. У середньому кожне українське підприємство сплачувало 11 різних податків. Розмір податкових та інших обов'язкових платежів становить у середньому 24% від обсягу продаж, але якщо поглянути на податки як частку доданої вартості, то цифри будуть зовсім іншими. Більше половини (53%) доданої вартості було сплачено у вигляді податків [5]. Через такий великий податковий тягар Україна примушує своїх підприємців залишати легальний бізнес і сприяє подальшому розквіту неофіційної економіки з усіма відповідними проблемами, такими як корупція, відсутність інвестицій, нерівні умови конкуренції та відсутність адекватного реагування на сигнали ринку.

Розглянемо *адміністративну й регуляторну базу розвитку підприємництва*. До основних негативних факторів тут можна віднести нестабільність законодавства щодо регулювання бізнесу, митні процедури, отримання дозволів та погоджень, труднощі з ліцензуванням та сертифікацією, проблеми з реєстрацією та перереєстрацією підприємств. Фірми змушені при вирішенні регуляторних та адміністратив-

них питань здійснювати *неофіційні платежі* (наприклад, хабарі). При отриманні дозволів чи погоджень це стосувалося 23% опитаних підприємств, ліцензій – 15%, сертифікатів – 15%, 28% мали здійснювати неофіційні платежі у зв'язку з перевітками. Із звіту МФК видно, що в 2000 р. на з'ясування з чиновниками питань щодо застосування та інтерпретації законодавчих і нормативних актів керівники підприємств витрачали в середньому 16% робочого часу [5].

Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності регламентується ст. 8 Закону України “Про підприємництво” від 7 лютого 1991 р., до якої чотири рази вносилися зміни й доповнення. Зрозуміло, що будь-які зміни чи доповнення мають вноситися з метою спрощення процедури реєстрації, але вона й досі залишається складною. У всьому світі реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється органами юстиції, а в нас ще й досі органами виконавчої влади, до того ж ця реєстрація розглядається не як реалізація державно-владної функції, а як виконання певного виду послуг цивільно-правового характеру. Таким чином, реєстрація перетворюється в джерело доходу, а не в адміністративний інститут контролю, що призводить до зловживань при розв'язанні цих питань з боку службовців державного апарату.

Ліцензування регламентується постановою Кабінету Міністрів від 3 липня 1998 р. №1020 “Про порядок ліцензування підприємницької діяльності” і ст. 4 Закону України “Про підприємництво”, зміни до якої вносились більше 20 разів. На початку дії цього закону було передбачено 11 видів діяльності, які підлягали ліцензуванню, але сьогодні проявляється тенденція до їх збільшення. Безпідставно ліцензуються і види діяльності, і види робіт, дозвіл (ліцензію) на які видає значна кількість міністерств, відомств і органів місцевої влади. У цілому 831 органу виконавчої влади надано право видачі ліцензій [2].

Проблема з *отриманням дозволів та погоджень* в Україні є надто гострою. Сюди відносяться як формальні дозволи від місцевих органів влади, так і погодження від органів місцевого управління. Це показує, що за винятком нестабільності законодавчого поля (на яку впливають переважно центральні органи влади) більшість регуляторних проблем для бізнесу виникають на місцевому рівні. Процедура отримання дозволів чітко не визначена в національному законодавстві, як, наприклад, процедура реєстрації або ліцензування, що регулюється за допомогою внутрішніх правил та процедур відповідних органів місцевого управління, складає один з найбільш непрозорих, проблематичних та найменш передбачуваних аспектів підприємницької діяльності і як така може бути пов'язана з матеріальними витратами. Близько 86%

підприємців зустрічались з необхідністю отримати дозволи або погодження протягом 2000 р. [5].

Велика кількість контролюючих органів і дублювання їх функцій створюють значні труднощі в діяльності малого й середнього бізнесу. Виконуючи контрольно-ревізійні функції, десятки контролюючих органів діють за власними нормативними й інструктивними документами, якими встановлюються методи, порядок і періодичність контролю, що, в свою чергу, не скоординовані між собою. Різні контролюючі органи безсистемно і багаторазово розв'язують одні й ті ж питання, перевіряють ті ж самі документи. Більше 30 законів України передбачають різні види перевірок та адміністративну відповідальність за порушення процедур перевірок, але в жодному з них не визначено форми проведення перевіркової процедури.

У цілому кількість перевірок на підприємствах в Україні в 2000 р. на одне підприємство становила 14. Загальна тривалість усіх перевірок складала в середньому 27 днів. Щодо наслідків перевірок, то 44% всіх підприємств зазнали санкцій з боку контролюючих органів. Найбільш розповсюдженою санкцією було застосування картотеки (безакцептне списання заборгованості перед бюджетом з банківського рахунку підприємства). Тривалість картотеки в середньому складала 171 день. Крім того знаходять широке використання такі методи, як повторні перевірки та блокування банківських рахунків (у середньому на 95 днів). Майно підприємства, вилучене в податкову заставу, перебувало там у середньому 174 днів [5].

Аналіз стану розвитку малого підприємництва в Україні свідчить про те, що подальший розвиток розглянутої ситуації без активного й позитивного втручання держави може призвести до згорання (в основному через подальшу тінізацію) цього сектора економіки з відповідним загостренням економічних проблем та посиленням соціальної напруженості. Звідки виникає необхідність дійової державної політики підтримки малого підприємництва. Створення належних правових, економічних та організаційних умов сприятиме подальшому збільшенню кількості суб'єктів малого підприємництва, зростанню ролі та значення його в національній економіці.

1. Долишній М. Фінансові проблеми малих підприємств // Регіональна економіка. – 2001. – №2. – С. 154 – 158.

2. Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" від 2 листопада 2000 року.

3. Про порядок ліцензування підприємницької діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 липня 1998 року №1020 // Урядовий кур'єр. – 1998. – 16 липня (Орієнтир. Інформаційний додаток, №29).

4. Варналий З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – К.: Знання, КОО, 2001. – 277 с.

5. http://www.consulting.kiev.ua/business_in_ukraine/IFC_Ukraine_Biz_Survey_2000_Ukr/pdf.

Отримано 21.10.2002

УДК 336.763.2

А.В.ХМЕЛЕНКО

Харьковский государственный экономический университет

МЕТОДИКА РАСЧЕТА РЫНОЧНЫХ ИНДИКАТОРОВ АКЦИЙ И ИХ ПРИМЕНЕНИЕ НА УКРАИНСКОМ РЫНКЕ

Одной из важнейших проблем современного украинского рынка ценных бумаг является сложность формирования их портфеля. Центральное место при анализе рыночной ситуации занимает анализ рисков конкретных акций и портфеля в целом. Применение нового для украинского рынка инструмента анализа – индекса акций позволяет довольно точно определить положение акции на фондовом рынке.

В странах с развитым рынком ценных бумаг многие крупные брокерские фирмы, как и издательства подписных финансовых изданий, публикуют факторы "бета" для широкого спектра ценных бумаг. В Украине постоянным расчетом этих коэффициентов занимаются информационно-аналитическое агентство «Дар» и внебиржевая фондовая торговая система Украины (ПФТС). Чем выше фактор "бета", тем более рискованна ценная бумага. Положительный или отрицательный знак, предшествующий значению фактора "бета", выражает только одно: изменяется ли доходность от акций в том же направлении, что и значение рыночной доходности.

Характеристики фактора "бета":

1. Измеряет недиверсифицируемый, или рыночный риск, связанный с ценной бумагой.
2. Для рынка в целом равен 1.
3. Акции могут иметь как положительные, так и отрицательные факторы "бета", но почти все они положительны.
4. Акции, у которых фактор "бета" больше 1, более отзывчивы на изменения рыночной доходности и, следовательно, более рискованны, чем рынок в целом.
5. Акции, у которых фактор "бета" меньше 1, менее рискованны, чем рынок.
6. Чем выше фактор "бета" для акций, тем из-за высокого риска выше уровень ожидаемой доходности, и наоборот.

Для оценки рыночного риска, т.е. влияния рыночных сил, выраженных фондовым индексом на цену конкретной бумаги, необходимо